

Informatiebrochure

WERKEN

IN

LEERTEAMS

Beste mentoren, directeuren, schoolopleiders en instituutopleiders,

Op de opleidingsscholen van “De Stedendriehoek” krijgen studenten niet alleen te maken met hun primaire taak om onderwijs te verzorgen aan een groep leerlingen, maar leren zij ook hoe ze kunnen bijdragen aan onderwijsontwikkeling door te participeren in een ‘leerteam’.

Een leerteam (of: een taakgroep, werkgroep, commissie, plg, actiegroep etc.) bestaat uit een schoolopleider, een of meerdere teamleden, soms een directeur, soms de instituutopleider en een of twee hogerejaars studenten. Deze groep komt 5 a 6 keer per schooljaar bij elkaar en richt zich op een zelfgekozen onderwijsthema, dat op een onderzoeksmatige manier wordt benaderd en uiteindelijk leidt tot een praktisch toepasbaar resultaat voor de school.

In de beleidsnotitie Opleidingsschool De Stedendriehoek 2.0, 2015-2021 wordt aangegeven dat:

(...) Individuele competentieontwikkeling van de (aanstaande) leerkracht wordt in relatie gebracht met het competentieprofiel van de school. Leerkrachten krijgen de gelegenheid zich te scholen en doen op kleine schaal onderzoek naar het verbeteren van de eigen onderwijspraktijk. De focus van de school is op het doen van onderzoek en het ontwikkelen van een onderzoekende houding bij leraren (en uiteindelijk ook bij de leerlingen).

Het gaat dus in een leerteam om het ‘verbeteren van de onderwijspraktijk’ en dat kan plaatsvinden op verschillende niveaus: op groepsniveau, op schoolniveau en op stichtingsniveau. In het laatste geval wordt een gemeenschappelijk thema gekozen en zijn alle deelnemende scholen vertegenwoordigd in het leerteam.

Het is de bedoeling dat een leerteam aansluit bij de lopende organisatie en ontwikkeling van de school en niet als een extra activiteit wordt ingezet. In ieder schoolteam wordt immers vanuit het jaarplan al gewerkt aan onderwijsverbetering en dat is dan ook een prima uitgangspunt om met een leerteam aan de slag te gaan.

Meestal komen alleen 2^e en 3^e jaars (voltijd)studenten in aanmerking voor een leerteam. Het is voor hen geen keuze, maar een verplichte activiteit tijdens hun stage. Als er sprake is van (te) veel studenten, kan ervoor worden gekozen om halverwege studenten te laten wisselen. Andere (deeltijd-)studenten kunnen op vrijwillige basis aansluiten.

In deze brochure staat informatie over de achtergronden en de werkwijze in drie scenario’s, waarbij ook suggesties worden gedaan voor onderwijsthema’s die ondersteund kunnen worden door lectoren van de APO. Verder een taakbeschrijving voor alle deelnemers van een leerteam en tenslotte een format van een jaaroverzicht op basis van de zes fasen van onderzoeksmatige benadering van een thema.

We hopen dat deze brochure duidelijkheid geeft over de bedoeling en de werkwijze van het leerteam. Wij wensen ieder een plezierig en zinvol leerproces toe!

Feio Wanschers
Wim Vermeulen
Programmaleiders Opleidingsschool De Stedendriehoek

Deventer, juni 2021

Drie scenario's van samen leren in samen opleiden

Uit: OPLEIDINGSSCHOOL DE STEDENDRIEHOEK 2.0 (2015-2021)

Scenario 1: De lerende Opleidingsschool

De lerende opleidingsschool kent een aantal voorwaardelijke eisen; de school beschikt over de kwalificatie basisarrangement van Inspectie en heeft een opleidingsinfrastructuur van (een gecertificeerde schoolopleider (SO), geschoolde mentoren en een instituutopleider (IO) vanuit de opleiding. We kunnen bij de beschrijving van de lerende opleidingsschool aan het volgende denken:

De samenwerking met de pabo wordt geïntensiveerd in die zin dat de IO, de SO/ mentor en student(en) structureel bijeen komen om behalve begeleidingsvraagstukken ook een inhoudelijke thematiek te bespreken die gericht is op een specifieke klas. Het thema heeft betrekking op het primaire proces en heeft een duidelijke focus (niet te breed). Behalve de input van de expertise van de verschillende deelnemers aan dit overleg kan er ook gebruik gemaakt worden van expertise van 'binnen uit' of van 'buiten af'; bijvoorbeeld de ib'er, de vakdocent van de pabo of de lector vanuit het kenniscentrum. Ook het gebruik maken van reeds bestaand onderzoek kan een goede onderbouwing zijn van een gerichte interventie. De opbrengst is een keur van kleine lokale onderzoekjes die resulteren in een interventie ter verbetering van de praktijk in de betreffende groep(en). De interventie wordt geëvalueerd en beoordeeld op de vraag 'Wat werkt?'. Resultaten worden in het team besproken maken bijvoorbeeld deel uit van een studiedag. Deze vorm van onderzoek kan het best gekarakteriseerd worden als 'actieonderzoek'¹. De directeur zorgt ervoor dat de faciliteiten en de randvoorwaarden zijn geregeld en monitort de voortgang.

Opbrengst: Groepspecifieke oplossingen, ontwikkeling van concrete leerkrachtvaardigheden t.a.v. het thema.

Scenario 2: De onderzoekende opleidingsschool

De onderzoekende school voldoet aan de hierboven vermelde voorwaardelijke eisen maar heeft in de afgelopen jaren ook ingezet op het bevorderen van de onderzoekende houding van de professional. Er zijn schoolbrede cursussen gevolgd m.b.t. onderzoek (onderzoek in de klas, basisvaardigheden onderzoek, trainingen rond onderzoekend leren e.d.) of men is bereid deze cursussen te volgen. We kunnen bij de beschrijving van de onderzoekende opleidingsschool aan het volgende denken:

¹ Actie-onderzoek is een onderzoeksvorm waarbij de onderzoeker niet slechts een beeld probeert te krijgen van de werkelijkheid (kennis verzamelen), maar ook probeert oplossingen te vinden voor belangrijke problemen.

De speerpunten van de school zijn onderwerp van onderzoek en de resultaten van onderzoek worden ingezet voor schoolverbetering. In een onderzoekende school wordt een onderzoekende houding met leren en school-ontwikkeling verbonden. Belangrijk is dat de directeur een duidelijke visie op de rol van onderzoek en de onderzoekende houding in de schoolontwikkeling heeft en deze ook uitdraagt.

De onderzoekende school kiest voor een intensievere samenwerking met de pabo in de reeds bestaande infrastructuur en stelt daar schoolbrede vraagstukken aan de orde. De directeur verbindt zich inhoudelijk aan dit overleg. Vanuit het jaarplan wordt een speerpunt als onderzoeksvraag geformuleerd en met behulp van de onderzoekscyclus wordt deze vraag beantwoord. In- en externe bronnen worden geraadpleegd, daarbij kan behalve aan resultaten uit eerder onderzoek ook gedacht worden aan vakdocenten of lectoren vanuit de opleiding. Het team wordt regelmatig geïnformeerd over de voortgang van het onderzoek (het staat een minstens een aantal keren op de agenda van de teamvergaderingen). Het doel van het onderzoek maar ook de wijze waarop de resultaten gebruikt gaan worden is vooraf helder. Studenten worden ingezet in kleinere of grotere onderzoeksopdrachten. Het inroepen van expertise van binnen of buiten de opleidingsschool behoort tot de mogelijkheden en wordt ook gefaciliteerd. Het onderzoek dat in dit scenario plaatsvindt kan het best gekarakteriseerd worden als praktijkonderzoek.²

Opbrengst: Onderzoeksresultaten op schoolniveau. Betrokkenheid van het team bij de schoolontwikkelingsvraag en de ontwikkeling van een kritisch onderzoekende houding in het team.

Scenario 3: De academische opleidingsschool

De academische school (in oprichting) voldoet aan de beschrijving van de onderzoekende school maar heeft de ambitie om onderzoek een vaste plek te geven binnen zijn schoolontwikkeling. We kunnen bij de beschrijving van de academische opleidingsschool aan het volgende denken:

In de infrastructuur van Opleiden-in-de-School zullen ook masteropgeleide professionals binnen de school zich aan de onderzoeksvraag willen verbinden. De onderzoeksgroep komt structureel bijeen. Het onderzoek voldoet aan de eisen van praktijkonderzoek. Het team voelt zich betrokken bij het onderzoek en het onderzoek wordt gebruikt om gezamenlijk leren in het team te realiseren. De directeur zorgt ervoor dat het onderzoek gekoppeld is aan integraal personeelsbeleid (gesprekscyclus, professionalisering) en onderwijskundig beleid. De

² Praktijkonderzoek is onderzoek dat wordt uitgevoerd door professionals, waarbij op systematische wijze in interactie met de omgeving antwoorden verkregen worden op vragen die ontstaan in de eigen beroepspraktijk, gericht op verbetering van deze praktijk (Van der Donk & Van Lanen, 2012, 2015).

directeur is direct betrokken bij de onderzoeksgroep. Er wordt gefocust op een speerpunt dat tevens bovenschools gedeeld wordt. Verbondenheid aan het lectoraat van de opleiding is een voorwaarde; scholen uit dit scenario ontmoeten elkaar in een zogeheten grote kenniskring waar kennis gedeeld wordt. Ook buiten die grote kenniskring gaat men actief op zoek naar andere scholen om de opgedane kennis en onderzoeksresultaten te delen. Academische studenten zullen zo veel mogelijk op deze scholen hun afstudeeronderzoek doen. Na 2 a 3 jaar volgt een visitatie door een commissie uit de Opleidingsschool die aan de hand van een beoordelingsformat het predicaat 'Academische Opleidingsschool' verleent. Deze kwalificatie wordt elke 4 jaar opnieuw vastgesteld d.m.v een interne audit.

Opbrengsten: Onderzoeksresultaten die te generaliseren zijn naar collega-scholen, uitwisseling en kennisdeling tussen teams van scholen ter bevordering van de schoolontwikkeling en verbetering van de praktijk.

In bovenstaande 3 scenario's is een oplopende lijn van de reikwijdte van het onderzoek waar te nemen; van lokaal onderzoek in de klas tot bovenschoolse onderzoeksthema's. De intensiteit van samenwerking met de opleiding loopt navenant op, evenals de inzet van de student (afhankelijk van in welk jaar van de opleiding hij zit of in welke route (voltijd, deeltijd, academisch).

Onderzoeksthema's

Ten aanzien van de keuze van een onderzoeksthema kan een relatie worden gelegd te leggen met activiteiten die al plaatsvinden en wellicht verbetering behoeven. Daarnaast bieden de jaarplannen van de scholen en de schoolvoornemens goede input voor het vaststellen van een onderzoeksthema. Voor de academische opleidingsschool (i.o) is het belangrijk dat het bepalen van het onderzoeksthema in goede samenwerking met een lectoraat van de opleiding gebeurt.

Voor iedere opleidingsschool is het mogelijk aan te sluiten bij een onderzoeksthema dat tot het aandachtsgebied behoort van een van de lectoraten van Saxion. Mocht hiervoor belangstelling zijn, dan wordt door de Bovenschools Opleidingscoördinator (BOC) contact op genomen met de programmaleiders van het partnerschap.

Tijdens de opleidersdag van 7 juni 2021, waarbij het thema "Leerachterstanden en de inzet van NPO-middelen" was, hebben drie lectoren vanuit hun eigen perspectief een mogelijke aanzet gegeven voor een onderwerp dat verder onderzocht kan worden in een leerteam. Hieronder de drie thema's.

Maatwerk in brede zin

Hier wordt stilgestaan bij een drietal overwegingen ten aanzien van het Nationaal Programma Onderwijs. Allereerst het belang van een gedetailleerde analyse van leervorderingen; ten tweede maatwerk bij de keuze van interventies uit de menukaart in het kader van Nationaal Programma Onderwijs; en ten derde optimalisering van het 'gewone' onderwijs.

Er zijn grote verschillen in leerverlies: tussen scholen, tussen groepen en tussen leerlingen. Een gemiddelde voor een school is weinig informatief.

Aansluitend daarop is de vraag: welke interventie past het best bij de analyse-uitkomsten en onze doelstellingen? En hoe verhoudt zich dat tot de beschikbare middelen in school? Tot slot gaat het gewone onderwijs door: welke vragen, mogelijkheden liggen daar?

OF:

Wat doet onze school al t.a.v. sociale veiligheid en waar liggen er nog aandachtspunten? Op grond waarvan kiezen we een nieuw of aanvullend programma en waar moeten we bij implementatie rekening mee houden?

Op welke wijze monitort de school de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen? Hoe vindt afstemming met de ouders plaats en welke vragen leven er bij de leerkracht over de aanpak van een klas of een individuele leerling? Onderzoek kan helpen om gefundeerde oplossingen te bieden of om effecten van oplossingen vast te stellen.

Cathy van Tuijl, lector Gedrag- en Leerproblemen, c.vantuijl@saxion.nl

Zelfsturend leren kun je niet zelfsturend leren

Zelfsturend leren is cruciaal voor het leren van leerlingen. Het gaat erom dat ze hun leerproces met motivatie leren plannen, monitoren en evalueren. Interventies om het zelfsturend leren van leerlingen te bevorderen hebben een groot effect – iets dat wordt onderkend door het Nationaal Programma Onderwijs. Verschillende studies tonen echter aan dat zelfsturend leren in het basisonderwijs nauwelijks op gang komt. Observatiestudies laten zien dat leraren er vaak niet in slagen hun leerlingen strategieën voor zelfsturend leren aan te leren. Vanuit dit knelpunt heeft het lectoraat Vernieuwingsonderwijs in samenwerking met acht vernieuwingscholen de professionaliseringsaanpak iSELF ontwikkeld waarin leraren effectief leren omgaan met kennis over zelfsturend leren en waarbij strategieën worden aangereikt en geoefend om zelfsturend leren in de eigen onderwijspraktijk te integreren. Tijdens de opleidersdag laten we zien hoe je met iSELF aan de slag kunt om zelfsturend leren in je eigen les te bevorderen.

OF:

Hoe kan de professionele ontwikkeling van leraren op vernieuwingscholen in de dagelijkse lespraktijk in kaart worden gebracht en welke aanpakken bevorderen de professionele ontwikkeling van leraren in het primair onderwijs?

Welke pedagogisch–didactische interventies van leraren op vernieuwingscholen dragen bij aan het zelfgestuurd leren van leerlingen in het basisonderwijs en welke praktijkkennis van leraren is hiervoor vereist?

Welke ICT-ondersteuning is beschikbaar voor het doelmatig ondersteunen van zelfgestuurd leren in het vernieuwingsonderwijs?

Patrick Sins, lector vernieuwingsonderwijs, p.h.m.sins@saxion.nl

Talentvol tutorschap

Door de schoolsluiting is er sprake van leerverlies, met name voor leerlingen met een lage sociaaleconomische status en leerlingen met een niet-westerse migratie-achtergrond op de gebieden taal en rekenen. Eén van de effectief bewezen aanpakken voor het reduceren van leerverlies is tutoring. Een goed tutorprogramma kan gemiddeld vijf maanden extra leergroei opleveren wanneer leerlingen een halfjaar tot een jaar intensieve begeleiding krijgen (Nickow, Oreopoulos, & Quan, 2020). Symen van der Zee licht toe wat het programma Talentvol Tutorschap inhoudt dat hij samen met taal- en rekenspecialisten aan het ontwikkelen is. Daarnaast gaat hij in op het vormen van een studiegroep 'Effectief omgaan met leerverlies'.

OF:

Op welke wijze kan systematisch en doeltreffend gewerkt worden aan de 21ste eeuwse vaardigheden in de context van onderwijs in wetenschap en techniek (W&T)?

Op welke wijze kunnen de basisvaardigheden taal en rekenen systematisch en doeltreffend bevorderd worden in de context van onderwijs in W&T?

Op welke wijze kunnen (aanstaande) leraren doeltreffend geprofessionaliseerd worden om hoogwaardig onderwijs in W&T te verzorgen?

Symen van der Zee, lector Wetenschap en Techniek, s.vanderzee@saxion.nl

Taakomschrijving van deelnemers in een leerteam in de drie scenario's van onderzoek

	Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3
	<i>Doel: Vanuit onderzoek komen tot verbetering van de klassenpraktijk en vergroting van leerkrachtvaardigheden.</i>	<i>Doel: In het kader van schoolontwikkeling schoolbrede thema's inhoudelijk onderzoeken, resultaten vastleggen en uitvoeren in de onderwijspraktijk.</i>	<i>Doel: Onderzoeksresultaten die te generaliseren zijn naar collega-scholen, uitwisseling en kennisdeling tussen teams van scholen ter bevordering van de schoolontwikkeling en verbetering van de praktijk.</i>
		Aanvulling op scenario 1:	Aanvulling op scenario 1 en 2:
Schoolopleider	-initieert de samenstelling van het leerteam en stelt een voorzitter aan -stuurt het proces inhoudelijk aan -organiseert de 5/6 bijeenkomsten van het leerteam -heeft een duidelijk beeld van de gewenste resultaten -spreekt collega's aan op gemaakte afspraken -stimuleert, motiveert en coacht -onderhoudt het contact met de instituutopleider -heeft structureel contact met de directeur en de voorzitter van het leerteam	-draagt in overleg met de schoolleiding zorg voor een schoolbrede samenstelling van het leerteam -stimuleert samenwerking -zorgt voor een evenredige verdeling van de taken -is zichtbaar betrokken bij de (deel-) onderzoeken die uitgevoerd worden in groepen -schakelt indien nodig een expert in	-neemt in het kader van kennisdeling deel aan school overstijgend overleg -bepaalt in overleg met wie nieuwe kennis gedeeld wordt
Directeur	-zorgt voor heldere randvoorwaarden -zorgt voor de juiste facilitering -stelt zich regelmatig op de hoogte van de voortgang -stuurt het proces bij, indien nodig -heeft structureel contact met de schoolopleider	-is aanwezig bij leerteambijeenkomsten -maakt i.s.m. de opleider de keuze voor een teamgedragen thema -stimuleert en faciliteert het volgen van cursussen m.n. op het gebied van onderzoeksvaardigheden -stuurt vanuit de onderwijsvisie/schoolplan van de schoolontwikkelingen in het leerteam zonodig bij	-is voorzitter van het leerteam -neemt in het kader van kennisdeling deel aan school overstijgend overleg

Teamlid/leden in het leerteam	-is vanuit de onderwijspraktijk betrokken bij het onderwerp -voert (deel)opdrachten uit -voert kleine onderwijsexperimenten uit -rapporteert over de resultaten van deelonderzoek en experimenten	-is gemotiveerd om met het schoolbrede thema aan de slag te gaan -beschikt over voldoende onderzoeks-vaardigheden of is bereid deze te verwerven -staat open voor nieuwe ontwikkelingen -staat open voor onderzoek/experimenten in de eigen groep (door anderen)	-beschikt over ruime onderzoeks-vaardigheden -kan studenten bij hun onderzoek procesmatig en inhoudelijk begeleiden
Student	-is een vaste deelnemer van het leerteam -participeert actief -gaat op zoek naar kennis over het onderwerp -voert deelopdrachten uit	-voert als onderdeel van de schoolbrede ontwikkeling deelonderzoek uit -beschrijft deelonderzoek op basis van theoretische kennis	-voert onder begeleiding van een leerkracht als onderdeel van de schoolbrede ontwikkeling een (deel)onderzoek uit
Instituutsopleider	-maakt (soms)deel uit van het leerteam -reflecteert op het onderzoeksmatige proces -brengt regelmatig nieuwe kennis in (o.b.v. expertise binnen de pabo) -stimuleert de professionele dialoog	-bespreekt bredere toepassing van de onderzoeksresultaten -betreft (indien nodig) een lector bij het proces -geeft advies over de wijze van verslaglegging	-neemt namens de pabo deel aan bijeenkomsten met het thema kennisdeling -betreft een lector bij het proces

Borgingsdocument leerteam

Schooljaar 20 .. - 20 ..

Deelnemers

Schoolopleider:

Teamlid:

Instituutsopleider:

Directeur (scenario 2 en 3):

Student 1:

Student 2:

Planning	Inhoud / Agendapunten
1. september / oktober	Taakverdeling, data plannen, onderzoeksthema/onderzoeksvraag bepalen, doel of opbrengst einde schooljaar.
Bijeenkomsten:	
2. november/ december	Delen en beschrijven van gevonden literatuur (informatie) over het onderwerp
Notulen met afsprakenlijst	
3. januari/ februari	Vastleggen theorie, opbrengst ' literatuuronderzoek ' met conclusies, opzet praktijkonderzoek
Notulen met afsprakenlijst	

4. maart / april	Uitvoeren praktijkonderzoek
Notulen met afsprakenlijst	
5. mei/juni	Uitvoeren praktijk en resultaten verwerken en kort beschrijven
Notulen met afsprakenlijst	
6. juni	- Plannen wanneer presentatie bevindingen aan team en directie - Evaluatie schooljaar (terug naar punt 1, doel behaald? Hoe wordt het vervolgd?)
Notulen met afsprakenlijst	